

TARİH-LENK KUSURSUZ YAZARLAR, KÂĞITTAN METİNLER

Muhammet Kemaloğlu*

Yusuf Hakan ERDEM, Doğan Kitap, Ocak 2017, 396 sayfa

Öz

Herkes hayatında en az bir kitap okumuştur. Bazılarımız ise onlarca, hatta bazılarımız yüzler ve bazılarımız da daha fazlasını. İlk okurken tattığımız his ile daha sonra okudukça tadacağınız his farklıdır. Üstüne bir de aynı türde ve/veya konuda okumalarınız arttıkça bir şeyler hissetmeye daha başlarsınız. Ben bunu evet ben bunu sanki bir yerlerden hatırlıyorum demeye başlarsınız. İşte bir şeylerin sorgulanmaya başlandığı andan itibaren artık siz başkası oluvermeye başlamışsınız demektir. Zalim Tarih-Lenk'te böyle bir şey. Yusuf Hakan Erdem, Tarih-Lenk adlı bu eserinde "Metnim kendini savunacaktır. İşte 800 dipnot, her metinden alıntı, zengin bir kaynakça..." kullandım ve bu güne kadar okuduğumuz ve/veya bildiğimiz bazı konuların böyle olmadığını ispat ettim diyor.

Anahtar Kelimeler:Tarih-Lenk, Yusuf Hakan Erdem, Tarih, Tenkit

HISTORY-LENK FLAWLESS AUTHORS, PAPER TEXTS

Yusuf Hakan ERDEM, Doğan Kitap, January 2017, 396 pages

Abstract

Everyone has read at least one book in their life. Some of us are dozens, even some of us hundreds, and some of us more. The feelings you like when you first read are different from the feelings you will read later. As you read more on the same kind and/or topic, you begin to feel something. I'll say yes, I'll remember it from somewhere. Now that something has begun to be questioned, it means that you have begun to become someone else. Cruel History-something like that in Lenk. Yusuf Hakan Erdem, in this work called History-Lenk, "My text will defend itself. Here are 800 footnotes, quotes from every text, a rich bibliography ... "and I have proved that some of the topics were read and / ork now until this day are not so.

KeyWords: Tarih-Lenk, Yusuf Hakan Erdem, History, Critic

GİRİŞ

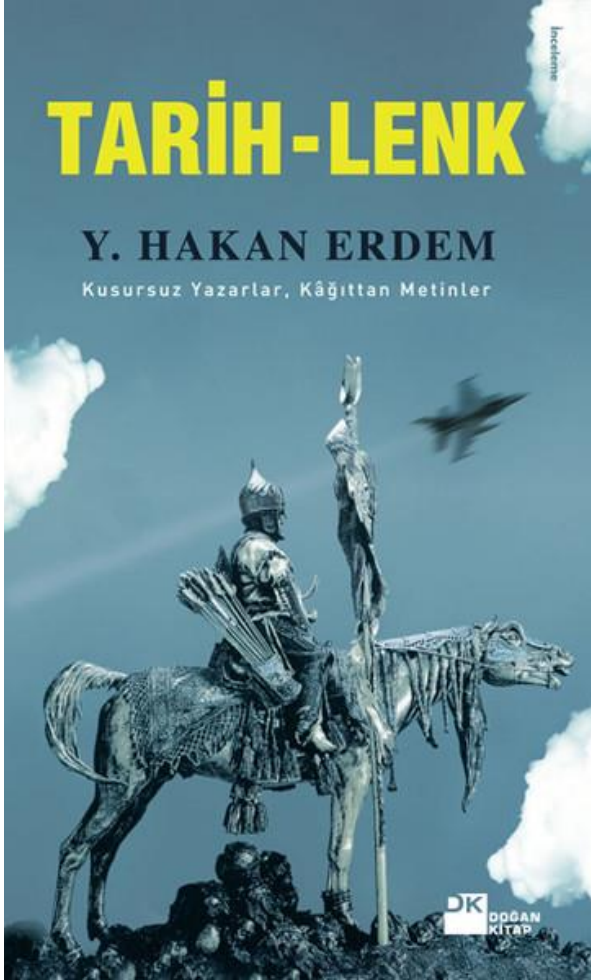
Herkes hayatında en az bir kitap okumuştur. Bazılarımız ise onlarca, hatta bazılarımız yüzler ve bazılarımız da daha fazlasını. İlk okurken tattığımız his ile daha sonra okudukça tadacağınız his farklıdır. Üstüne bir de aynı türde ve/veya konuda okumalarınız arttıkça bir şeyler hissetmeye daha başlarsınız. Ben bunu evet ben bunu sanki bir yerlerden hatırlıyorum demeye başlarsınız. İşte bir şeylerin sorgulanmaya başlandığı andan itibaren artık siz başkası oluvermeye başlamışsınız demektir. Zalim Tarih-Lenk'te böyle bir şey.

Yusuf Hakan Erdem, Tarih-Lenk adlı bu eserinde "Metnim kendini savunacaktır. İşte 800 dipnot, her metinden alıntı, zengin bir kaynakça..." kullandım ve bu güne kadar okuduğumuz ve/veya bildiğimiz bazı konuların böyle olmadığını ispat ettim diyor.

* TRT Genel Müdürlüğü, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi

....Artık, tarih namına bildiklerinizin doğruluğundan kuşkulanmanın zamanı geldi... II. Abdülhamid'in, Osmanlı'da telgrafın ne zaman kullanılmaya başlandığını da 93 Harbi'nde kendi ülkesinin kimlerle savaştığını da bilmediğini biliyor muydunuz? Gazi Osman Paşa'nın Plevne önlerinde Ruslarca şehit edildiğini duymuş muydunuz? Peki ya İttihatçıların en ünlü sivil önderi Talat Paşa'nın aslında albay olduğunu? Siz, Allah bilir Sırsındığı Savaşı'nın bir Osmanlı zaferi olduğunu sanıyorsunuzdur hala... Yoksa II.Varna Savaşı'ndan da mı haberiniz yok? Tarih ve tarihi coğrafya bilgisi tam da, diller konusundaki bilgisi mi eksiktir Tarih-Lenk'in? Ne münasebet! Babillilerin Farsça konuştuğunu; "basma" ve "yazma" sözcüklerinin İbraniceden geldiğini bile biliyor. Öldükten sonra namaz kılan paşa kimdir? 3,5 tonluk bir çantayı hangi insan taşır? Tarih-Lenk biliyor! Bunları ve daha neleri... Üstelik bu bilgilerin

birçoğunun üretildiği ortamı "akademik etik" terazisinde tartıyor da öyle biliyor... Elinizdeki kitaba da adını veren Tarih-Lenk zalimdir. Bir o kadar da tuhaftır. Yine de onun bildiklerini kimseler bilmez...¹

Yusuf Hakan Erdem tarafından yazılan Tarih-Lenk, 7 bölümden oluşuyor. Birinci bölüm: Sadeleştirme incileri ve incelikleri

İkinci bölüm: Çevriyazı hoşlukları

Üçüncü bölüm: Hatalar, yanlışlar, bilgisizlik, bariz cehalet ve bilgiçlik

Dördüncü bölüm: Referans verme ve referanssız metinlerin sorunları

Beşinci bölüm: Aynı yazarlar, değişik metinler: muhtelif edisyonlar

Altıncı bölüm: Söyle canım ne dersin? Bir intihal daha var...

Yedinci bölüm: Uydurma metinler”

Son

Kaynakça

Dizin bölümlerinde oluşmakta.

Yazar “Bu kitabın nüvesi bundan neredeyse 25 sene kadar önce ortaya çıktı ama böyle durumlarda hep olageldiği üzere bu nüvenin bir kitaba doğru evrileceğini ben o zaman bilmiyordum. Kuşağımdaki pek çok genç akademisyen gibi ansiklopedilere maddeler

¹Kitap ile ilgili başka bir çalışma için bkz.: DİNÇER, Aslıhan,(2009), “Y. Hakan Erdem (2008), Tarih-Lenk. Kusursuz Yazılar, Kâğıttan Metinler, İstanbul: Doğan Kitap Yay., 360 s.”, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, S. 20, Kış, s. 153-157.

yazıyordum. Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi için yazdığım bir maddeden dolayı önce Türkçe bir kaynağa, sonra da İngilizce bir diğerine bakmam gerekmişti. Benzerlikler, benim gibi toy bir tarihçi için çok şaşırtıcıydı... Kartopu sonraları büyümeğe devam etti.” diyerek teşekkür kısmı ile kitabına başlıyor².

Giriş kısmında, Türkiye’de bir eleştiri kültürü eksikliğinden çok ciddi olarak söz edebiliriz. Sinemada, edebiyatta, genelde sanatta, hatta Türkoloji’de durum biraz daha iyi görünüyor ama söz konusu olan tarih metinleri ise bu eksiklik iyice dikkat çekiyor. O kadar ki tarih eleştirileri niteliği taşıyan metinlerin, üstelik komşu ve tarihe yardımcı disiplinlerde olanlarını sayarak geniş tutsak bile epeycesini bir çırpıda saymak işten bile değil. Merhum Orhan Şaik Gökyay’ın Destursuz Bağa Girenler’ini, Talat Tekin’in Türkoloji Eleştirileri’ni merhum Şinasi Tekin’in, İstikakçının Köşesi’ni hangi tarihçi zevkle ve yararlanarak okumadı ki? Başka? Edebiyat tarihçilerine hiç girmeyeyim ama özel konumundan dolayı Fuat Köprülü’yü atlayıp geçemeyiz gibime geliyor. Tarihe olan özel ilgisinden dolayı Murat Belge’yi de kesinlikle atlamamalıyız... diyerek eleştiri kültürü ve bu coğrafyada kalem oynatmış ilim adamlarından örnekler veriyor.

Söz uzuyor diyor ve kısaca ifade edersem; “elinizdeki metnin amacı, tarih metinlerine eleştirel bakmak ve onların ontolojik anlamda ne gibi sorunlar üretebileceğini tespit etmek. Evet, bu kadar basit ve alçakgönüllü bir amacı var”³.

... “Gerek bu elinizdeki olsun, gerek başkası olsun benim ürettiğim bir metin öyle veya böyle kullanılmayacak kadar defoluysa yıkılıp gitmesini can ü gönülden isterim. Tek bir şartım var: Muhayyel yıkıcı benim yaptığım gibi sorunlu olduğunu varsaydığı her tuğlayı tek tek dikkatle sökerek inceleyecek, eğer sorun yoksa yerine koyacak, yok sorunluysa, o zaman isterse en dipteki tuğla olsun çekip kenara koyacak. Bundan dolayı bina yıkılıyorsa yıkılsın. Ne demiş eskiler? "Yıkılacak dama direk vurmazlar!" Ayrıca, "Yerden göğe küp dizseler, birbirine bend etseler, altından birin çekseler, seyreyle sen gümbürtüyü!" de demişler. Yunus'un muydu? Bundan başka bir şey söylemiyorum ki. En alttaki küp sakatsa üzerine diğer küpleri niye koyalım? Bozuk tuğlaları veya çatlak küpleri üst üste koyarak tarih mi üretilmiş? Sosyal bilim, şu bu dediysek bu kadar da değil, nihayetinde tarih diye bir disiplin var ve iyi ki de var! Ben okuduklarımı onun gözlerime taktığı gözlükle okudum!” diyerek kitabının iskeletini kurmaya başlıyor⁴.

Sadeleştirme İncileri ve İncelikleri adlı birinci bölüm

Yazar, “Sadeleştirme çekici bir sözcük. Hoş çağrışımlar yapıyor. Sade bir hale getirmek demek. Sadelik, keşmekeşin, karmaşanın zıddı. Metinler için kullanıldığında karmaşık, dolaşık, çetrefil ve anlaması güç olanı sade, yalın, anlaşılır bir hale getirme çabası gibi duruyor. Ülkemizde ise münhasıran, Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eski metinleri bir şekilde günümüz Türkçesine aktarmak olarak anlaşılıyor.... Ama ülkemizde "sadeleştirme"

² Erdem, a.g.e.s.13.

³ Erdem, a.g.e.s.23.

⁴ Edem, a.g.e.s.25.

sözcüğünün çağrışımları ve ona yüklenen değer yargıları nedense hep Osmanlıcadan günümüz Türkçesine yapılan aktarmalarla sınırlı kalmış. Örnekler veriyor: XV .yüzyıla ait bir Osmanlı metninde "kâfirlere öyle bir tabanca vurdular ki..." gibi bir ifade görünce ne anlamalıyız? Hemen atlayıp "bildiğimiz tabanca işte" denemeyeceği aşikâr. Bunun, elin içi (küçük taban/ taban-çe) ile vurulan bir darbe olduğunu bilmemiz gerekecek⁵...."Kayseri tımarlı sipahilerinden Şehsuvar Bey"i "Kayseri tarımsal-askersel işletmeleri yöneticilerinden atlı Bay Şehsuvar" yapmaya hakkımız var mı?... Kaldı ki bir belgenin, metnin dili değil mi bizi o belgeyi tarihsel bağlamına oturtmamıza yardımcı olan? Bazen elimizde tuttuğumuz belgenin üzerinde tarihlemeye yarayacak başka hiç bir işaret olmadığında tek başına dili değil mi üç aşağı beş yukarı ne zaman yazılmış olabileceğini kestirmemize yarayan?...son dönem Osmanlı ordusunda bulunmuş bir subayın "anıları" tanıtmasıyla kitapçı raflarına çıkan bir kitapta "Teğmenime dedim ki albayım nerede?" türünden bir cümle gördüğüm zaman olduğu gibi geri bırakıyorum o kitabı. Böyle rütbeleri, mevkileri, unvanları, lakapları ve kurum adlarını "sadeleştirmek" kolay iş midir? Hadi mülazımı teğmen yaptık, "reis-ül küttab"a "sekreterlerin başı", "sadrazam"a "en büyük göğüs", "şikk-ı evvel defterdarı"na "birinci seçenek deftercisi" mi diyeceğiz? Peki, şeyhülislama ne diyelim⁶?" diye açıklamalar yaparak Osmanlıca çeviriler yapıldığında ortaya çıkan bozuklukları, mana kayıplarını, aslında var olan ifadelerin bazılarının çıkarıldığını veya aslında olmayan bazı düşüncelerin üretildiğini, özel adlar, unvanlar, lakaplar, rütbeler, mevkiler için doğru karşılıklar bulmanın zorluğunu ifade etmektedir.

..."**Başımıza Gelenler**"in başına gelenler başlığı altında, "Başımıza Gelenler Nihad Yazar tarafından sadeleştirilmiş ve 1973 yılında bu yeni haliyle okuyucunun karşısına çıkmıştır. Nihad Yazar'ın yıllar geçtikçe orijinal eserin daha önce sadeleştirmedeği bir bölümünü ekleyerek yaptığı yeni baskılara bakılırsa esere belirli bir ilginin olduğu söylenebilir. Şöyle ki, 1973 baskısı 448 sayfa olan Yazar sadeleştirmesi bir yıl sonra 568 sayfaya, 1996'da ise 676 sayfaya çıkmıştır. Üstelik Başımıza Gelenler'i sadeleştiren yalnız Nihad Yazar değil. Eser 1980'de üç cilt halinde Ertuğrul Düzdağ tarafından da sadeleştirildi. Mükemmel denmeye layık, titiz ve duyarlı bir çalışma ortaya koyan Düzdağ'ın neşrini burada tabii ki konu edinmeyeceğim.⁷"

Medet ya Cevdet! başlığı altında Dündar Günday tarafından sadeleştirilmiş ve Mümin Çevik tarafından düzenlenmiş haliyle 1983'te bir kez daha aynı yayınevi tarafından yayımlanan sadeleştirilmiş olan metin üzerinde duracağımı ifade ediyor ve karşılaştırma yapıyor.

....."Hal böyle iken birden bire Eflâk, Boğdan, Mora civarında ve Akdeniz adalarının çoğunda isyanlar çıkmış olmakla devleti son derece huzursuz etmişti. Rum duraklaması dedikleri işte bu ihtilâl olayıdır....Rumlar niye duraklasın? Adamlar bağımsızlık için ayaklanmış, öyle veya böyle bu bağımsızlığa kavuşmuşlar da. Herhangi bir Yunanlıya sorun

⁵ Edem, a.g.e.s.28.

⁶ Edem, a.g.e.s.29.

⁷ Edem, a.g.e.s.33.

bakalım "Yunan Devrimi"ni bir duraklama olarak görüyor mu? Cevdet Paşa bunun böyle olduğunu bilmez mi? ..."Fetret" burada iki saltanat arası (fasıla-i saltanat /interregnum) anlamında veya "uyuşukluk" manasında kullanılmadığına göre, düpedüz karmaşa, karışıklık demek. Öyle yapılırsa veya aynen bırakılırsa daha iyi olmaz mıydı? Peki, ayaklanmadan önce Rumların durumu nasılmış, Müslüman komşularına, pardon "Türlere" ne gözle bakarlar mıydı? diyor⁸vedevamediyor: O sıralarda eterya mensupları derecelere ayrılıp başkanlarına (çoban), ikinci sınıfa (Papası), üçüncü sınıfa (Tosyalı), dördüncü sınıf olan kimselere de (zararsız) adlarını vermişlerdi. Madem bu Anadolu kasabalarını karalama işine girmişler, ne diye dördüncü sınıfa da, sözün gelişi, "Andavallı" dememişler diye merakla düşünüyor insan. Bu merakı dindirmek için asıl metne gidiyoruz ve heyhat, bir yanlış okumadan başka hiç bir şey değil. Cevdet Paşa açık açık "tavsiyelü" diyor, yani tavsiye edilmiş, önerilmiş anlamında. Nereden çıktı Tosya?diyerek çeviri hatalarından bir örnek gösteriyor ve bunun doğrusunu da belirtiyor.

.....**Nutku tutulan nutuk ne diyor peki:** Mustafa Kemal şöyle diyor: İtilâf Devletleri, mütareke ahkâmına riayete lüzum görmüyorlar. Birer vesile ile, İtilâf donanmaları ve askerleri İstanbul'da. Adana vilâyeti, Fransızlar; Urfa, Maraş, Ayıntap, İngilizler tarafından işgal edilmiş.

Bu pasaj Velidedeoğlu'nda şu şekilde çevrilmiş: İtilâf devletleri Ateşkes Anlaşması koşullarına uymayı gerekli görmüyorlar. Birer uydurma nedenle, İtilâf donanmaları ve askerleri İstanbul'da. Adana İline Fransızlar; Urfa, Maraş, Antep'e İngilizler girmişler.

Bir yere girmek ve bir yeri işgal etmenin ne kadar eşanlımlı olduğunu bir yana bırakalım, asıl metinde olmayan "uydurma" sözünün kullanılmasına bakalım. Gerçekten de "vesile" sözcüğünün karşılığı "uydurma neden" olarak karşılanabilir mi? "Ne vesileyle İzmir'de bulunmuşunuz?" gibi bir soru sorulunca bunu "Hangi uydurma nedenle İzmir'deydiniz?" gibi anlayabilir miyiz⁹?

.... Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da hâkimiyet-i millîyeye müstenit, bilâkayd u-şart müstakil yeni bir Türk devleti tesis etmek! Şimdi bu alıntının Velidedeoğlu'ndaki şekline bakalım: Osmanlı devleti, onun bağımsızlığı, Padişah, Halife, hükümet, bunların hepsi, içeriğini yitirmiş birtakım anlamsız sözlerdi. Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ve ne gibi bir yardım istemek düşünülüyordu? O halde sağlam ve gerçek karar ne olabilirdi? Baylar, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da ulusal egemenliğe dayalı bağılsızkoşulsuz (tam) bağımsız bir Türk devleti kurmak." Ne olmuştur? Velidedeoğlu'na ait olduğu belli olan "tam" sıfatının parantez içinde verilerek metne eklenmesinin yanı sıra "Yeni" sözcüğü metinden çıkarılmıştır. "Yeni" burada Türkçe olmadığı için mi atılmıştır? Tatalım ki "yeni" sözcüğü Türkçeye "x" dilinden girme ve bugünkü kuşakların asla anlamayacağı türden bir sözcüktür, metnin iç mantığı uyarınca atılacağına

⁸ Edem, a.g.e.s.42.

⁹ Edem, a.g.e.s.56-57.

çevrilmesi gerekmez miydi? Tabii ki sorun, bir dil veya anlaşılma-anlaşılmama sorunu değil bütünüyle ideolojik bir tutumun metne yansımından ibarettir¹⁰.

Çevriyazı Hoşlukları adlı 2'nci bölüm

Çeviri zor zanaat aslında. Hem çevirdiğinizi hem de çevirmeye çalıştığınız âlemi bilmek gerekiyor. Ben Çince biliyorum o zaman her Çince metni çevirebilirim diyebilir mi insan. Konu bir de harften başka bir yazım tarzı ile üretilmiş ise onu okurken daha farklı zorluklar yaşarsınız. İşte yazar bu kısımda bunu belirtiyor.

..... “Tarih metinleri okumak isteyenlerin, bu metinleri bize bırakanların kendi kelimelerini, cümlelerini görmek, o havayı solumak istemeleri gayet anlaşılır ve doğal bir haktır diye düşünüyorum. Bu noktada çevriyazı ile günümüz alfabesine aktarılan metinler bir çözüm olarak ortaya çıktığını ifade ediyor¹¹. Konuyu şöyle sıralayabiliriz: a- Çevriyazıyı yapanın asıl metindeki kelimeleri hiç okuyamaması, b- Yanlış veya eksik okuması, c- Alternatif okuyuşlar içinde doğru olmayanı, bağlama uymayanı seçmesi mesela "güç" yerine "göç" gibi, d- Orijinal metinde olmayan noktalama işaretlerini koyarken anlamın bozulması¹².

“Yusuf bin Abdullah, Bizans Söylenceleriyle Osmanlı Tarihi, Târîh-i âl-i Osmân, Dokuz Eylül Yay., İzmir, 1997” künyeli eserde, Efdal Sevinçli'nin bazı çeviri yanlış okumalarını ““Çeh”i "haç", "Vulkoğlu"nu "Vekekoğlu", "sıyub"u "soyub", "Yanko"yu "Niko", "cevşen"i "cüşen", "süğü"nü "sekü", "Lalanız Saruca"yı "Lâlâgöz Saruca" "kilidin"i "gelidin", "har-bende"yi "harîde", "yoz"u "yüz" "döymeyüb"ü "duymayub", "diküb"ü "döküb" ve "degüb" "Malkoçoğlu"nu "Lekomaçoğlu (?)", "uğru"yu "ağrı" "bolayki"yi "bu leyke (?)", "idüklerine"yi "ayduklarına", "Yenbu"yu "Benyua", "Hayırbeğ"i "Hayrullah Beg", "nevverallahu"yu "nûrullah" olarak okuduğunu açıklıyor¹³.

“Hayrullah Efendi, Avrupa Seyahatnamesi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002” adlı eserde Belkıs Altunış Gürsoy'un, Mısır'ı, eski Musul veya Kızılelma'yı da Kızıl Almé şeklinde okuduğunu belirtiyor.

Bir abdal dünyaya bedeldir altbaşlığında, Prof. Dr. Abdurrahman Güzel 1999 yılında yayınladığı “Abdal Mûsâ Velâyetnâmesi” irdeliyor. Yazarın iddia ettiği bilgilerin kaynaklarının yetersizliğini vurguluyor¹⁴.....

Hatalar, Yanlışlar, Bilgisizlik, Bariz Cehalet ve Bilgiçlik adlı 3'üncü bölüm

Yazar kendini altın sanan bakır tipli ilim adamlarını, yazarları ve daha nicelerini bu eserinde ilmi eleştiri sınırlar içerisinde yermeye devam ediyor.

“Cehalet nedir? Cahil kime derler? Sözcüğe özel ve dar bir anlam yükleyerek çok da uzak olmayan bir geçmişte okuması-yazması olmayanı "cahil" veya "kara cahil" (tabii ki

¹⁰ Edem, a.g.e.s.61.

¹¹ Edem, a.g.e.s.64.

¹² Edem, a.g.e.s.65-66.

¹³ Edem, a.g.e.s.67.

¹⁴ Edem, a.g.e.s.91-99

bunun aksi olarak okuyup yazabileni de neredeyse allame) sayan toplumumuzda cehaleti nasıl anlatmalı bilmem ki? Okuma yazma konusunda "cahil" olanın "şifalı otlar" konusunda uzman, "mikro cerrahi"de uzman olanın ise "tarih"te "cahil" olabileceğini yavaş yavaş anlıyor muyuz acaba? Bu anlamda hepimiz bir şekilde cahil değil miyiz? Hepimiz değişik değişik konuların cahili değil miyiz? Hepimiz derken? Haydi, bebekleri ve eğitimini henüz tamamlamamış insan evlatlarını ve özel durumu olanları istisna edelim. Bilinçli olarak tek kelime Urartuca bilmiyorum, arkadaşımın altı aylık oğlu Ateş de bilmiyor. Urartucadaki cehlimiz açısından Ateş'le aynı durumdayız ama sanıyorum ben erişkin, o bebek olmak haysiyetiyle farklı konumlardayız. Nihayetinde, erişkin ve herhangi bir şekilde engellenmemiş bir insan olarak ben istemiş ve çalışmış olsam şimdiye kadar Urartuca öğrenebilirdim! Ha, ikimiz de ileride bu bilmediğimizi telafi edip, kuşak farklılığına karşın aynı yerde buluşabiliriz. Ama bu gün için ikimizi aynı kefeye koymak doğru olmaz.” ve “Bu bölümde, bilme ve bildiğini başkalarıyla paylaşma veya edinilen üsluba göre başkalarına öğretme hatta kafasına kakma iddiası taşıyan bazı metinlerdeki tarihsel hata, yanlışlık, eksiklik ve bariz cehalet örneklerini irdelemek istiyorum.” diye gerçeği nasıl aramız gerektiğimizi ve her yazılanın doğru olmayacağını kaynaklar ve eserler üzerinde önümüze getiriyor”¹⁵, diyor.

1999 yılında Prof. Dr. Ahmed Akgündüz ve Doç. Dr. Said Öztürk, birlikte yazdıkları Bilinmeyen Osmanlı adlı mufassal kitap ve kitaptaki referans kullanmama, ilaveler eskitmeleri üzümlere ve bazen de bu kadar da olmaz diyerek kitabında yayımlıyor.

.... “Sultân Abdülhamid'in şahsiyeti, ailesi ve zamanındaki mühim olaylar hakkında kısaca bilgi verir misiniz?” İnsan hiç kendinde olan bilgiyi saklar mı? Saklamaz, verir. Efendiler de kapsamlı bir cevap verirken beyan buyuruyorlar: 1890 yılında bir kısım Harbiye ve Askeri Tıbbiye talebelerinin teşebbüsü ile gizlice kurulan İttihâd ve Terakki Cemiyeti, II. Abdülhamid'in azlini gaye edinen bir hareket idi... diye cevap verdiklerini söylüyor ve 1. Muhteremler, Osmanlı padişahları bir üstleri tarafından buldukları yere atanmış olmadıkları için azl edilmez hal' edilir. 2. Prens Sabahaddin belki her şey ve bu meyanda bir Jön Türk'tü, ama asla İttihatçı değildi. Ömrü İttihatçılarla didişmekle geçen bir kişiye söylenecek şey mi bu? 3. Talat Bey subay mı imiş? Fesuphanallah, ne münasebet? Sonradan paşa olduğunu biliyoruz ama Osmanlı'da sivil paşalar olduğunu da biliyoruz¹⁶”, diye gerçeği açıklamaya çalışıyor.

Plevne şehidi Gazi Osman Paşa alt başlığı altında, “19 Temmuz 1877'de Şıpka Geçidini geçen Ruslar, nihayet Plevne'ye kadar dayanmışlardır. Plevne komutanı Gâzi Osman Paşa, 20 Temmuz 1877'de, 30 Temmuz 1877'de ve Ekim 1877'de üç defa Rusların üstün kuvvetlerine karşı tarihe Plevne Zaferleri diye geçen başarıları elde etmişse de, Aralık 1877'de teslim olmak mecburiyetinde kalmış ve sonra da şehid edilmiştir.”, ... “Hani teslim olma tekliflerini reddeden Osman Paşa bir yarma harekâtına girişiyor, dizinden yaralanınca Ruslara teslim olmak zorunda kalıyor da adamlar verdiği kılıcı geri iade ediyorlar "Bunu sizden taşımaya daha layık kimse olamaz" filan diyerek. Bilinmeyen tarihin bu tip efsaneleri yerle bir etme gibi bir işlevi oluyor anlaşılır. Demek ki soğuk ve katı gerçek hiç de öyle değil, canı Ruslar teslim olduktan sonra Osman Paşamızı soğukkanlılıkla şehit etmişler! Ne diyelim yalan söyleyen tarih utansın! Peki, ufacak bir sorumuz olacak: Osman Paşa, Plevne'de şehit

¹⁵ Edem, a.g.e.s.102-103.

¹⁶ Edem, a.g.e.s.104.

olmuşsa, gaziliği nereden geliyor? Osman Paşa Plevne'den dolayı "gazi" olmamış mıydı? Ah anladım, önce gazi, sonra şehit!¹⁷” şeklinde eleştirilerini sıralıyor.

Etniki Eterya, bu cehalet bize yeter ya derken “...Tohumları daha önceleri atılan bu ihtilâl neticesinde Yunanlılar, Mora'yı ele geçirdiler. İşin arkasında 1814'de gizli olarak Odesa'da kurulan Ethniki Hetaria ve Fener Patriği Grigorios ile Fener Beyleri vardı.” Ancak yazar, “Ana Britannica'nın ilgili maddesinde kibarca değinildiği üzere Ethniki Hetaireia, "Bazı tarihçi ve yazarlarca 1814'te kurulan Philiki Hetaireia (Dostluk Derneği) ile karıştırılır.” ifade ediyor¹⁸.

Popüler tarihlerin efendisi: "Beyaz Türklerin Büyük Sırrı" adına! Soner Yalçın'ın nisan 2004'te basılan ve bir yıl gibi kısa bir süre içinde elliden fazla "baskı" (basım-impression) yapan, yazarına kazandırdığı paralarla gazetelere haber konusu olan Efendi'sini yalan yanlış bilgiler verdiği için eleştiriyor¹⁹.

Referans Verme ve Referanssız Metinlerin Sorunları adlı 4'üncü Bölüm

Dipnot/referans verme bir insanın kimlik kartı gibidir. Her hangi bir resmi işleminizi yapmak için yine her hangi bir resmi kuruma gittiğinizde sizi tanır ve işleminizi gerçekleştirir. İlmî yazılar ve ilmî yazılardaki kaynakça, dipnot, tırnak içine alma, parantez içinde gösterme vb. açıklamalar o eserin kendini ispatı ve güvenilirliğidir. Yazar bu konuda da elini taşın altına koyup örneklerini sıralıyor.

“Akademik yazı dünyasına ilk adımlarını atan herkesin bildiği veya acilen öğrenmesi gerektiği üzere akademik veya bilimsel yazı yazılırken referans verilir. Öte yandan referans verme işlemi kendi içinde pek çok sorunu ve sıkıntıyı barındırır. Kolay bir iş değildir. Dolayısıyla, dünyanın iyi üniversitelerinde ve ülkemizin de bu standartları benimsemiş üniversitelerinde bir "writingcenter" yani "yazma becerileri merkezi" olması asla tesadüfi değildir...Referans vermek hem "Aldıklarımı şuradan aldım" demek dürüstlüğüdür hem de "Kaynaklarımı inceleyebilirsiniz" çağrısıdır...bir başkasının konunun bizim ilgilenmediğimiz bir boyutuyla ilgilenmesi veya bizim ileri çekmeye gerek görmediğimiz bir yönünü vurgulamak istemesi de son derece meşrudur. İşte referans vermek diğer araştırmacılara bu fırsatı tanımak, kendi araştırmalarını yapabilmeleri için ipuçları sunmaktır²⁰.....” der.

Yılmaz Öztuna'nın eserlerinde dipnot kullanımından kaçındığını ve TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu 2002'de Osmanlı'nın Son Döneminde Ermeniler adlı bir kitapta Altın kıymetinde tek bir dipnotla kitabı süslediklerini söylüyor²¹.

Yazar, “Yemen Beylerbeyi Üveys Paşa'nın Yavuz'un "gayrimeşru oğlu" olduğu, Babür'ün "bir Osmanlı topçu taburu ile" Hindistan'ı fethetmesi, Abdülhamid döneminde İstanbul ve İzmir'de elektrikli tramvay kullanılması, "Enderûn" kelimesinin "Farsça'da bir

¹⁷ Edem, a.g.e.s.107-108.

¹⁸ Edem, a.g.e.s.114.

¹⁹ Edem, a.g.e.s.118.

²⁰ Edem, a.g.e.s.141-142.

²¹ Edem, a.g.e.s.143.

şeyin dış tarafı olup 'Bîrûn' kelimesinin zıddı" demek olduğu, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin "paşa" rütbesi taşıdığı ve "bir ara Şam beylerbeyisi" olduğu, Osmanlı devletinde köleliğin ilga edildiği, Odesa kentinin Türkçesinin "Hocapaşa²²" olduğunu açıklıyor.

... "Ortaylı'nın sık sık üzerinde durduğu favori konulardan biri de devşirmeler ve devşirmelik: Osmanlı askerî ricali klasik devirde genelde Enderun'dan yetişirdi; fakat Enderun'dan yetişmeyip acemi oğlanları kışlasında düz yeniçeri olarak yetişenler de vardı. Hiç şüphesiz ki sistemin kökeni devşirmeliğe dayanır. Bu devşirmeliğin de 17. asırdan itibaren daha çok Anadolu ve Rumeli'nin Türk çocuklarına münhasır olduğu bir gerçektir. Yeniçeriler arasında XVI. yüzyıldan sonra Anadolu'lu Türklerin girmeye başladığı doğru ama Anadolu'lu Türklere "devşirme" demek ne kadar doğru acaba? Veya şöyle diyelim, Anadolu'daki Türk köylerine çocuk devşirmekle sorumlu ocak ağaları gönderilmiş, çocuklar "sürü" halinde toplanmış, bunlara kızıl aba giydirilmiş, İstanbul'a yürütülmüş, orada arz odasında "bire birer" padişaha gösterilmiş, sonra kapı ağası tarafından "eyü" bulunanlar sarayda alıkonulmuş ve kalanı lisan öğrensinler ve Müslüman olsunlar diye "Türk üzerine" mi verilmiş tekrar? Eğer öyleyse neydiler ki neye devşirildiler²³?" diye eleştiriyor.

...” İbni Bibi kendisi Sultan Alâaddin-i Keykubat'ın yeğenidir, İbn Bibi diye hâlâ (hala oğlu) ismini taşıyor. Padişah sülalesine, Sultan sülalesine ihtisab(Sic. İntisab) için bu ünvanı kullanıyor. Tamam da, yine de bir tutarsızlık yok mu? İbn Bibi, Alâaddin Keykubat'ın halasının oğluydu, kendi sülalesine mi intisab edecek?²⁴” ne garip deyimli diye şaşkınlığını gizleyemiyor.

Değişik Metinler: Muhtelif Edisyonlar adlı 5'inci Bölüm

“Her mesleğin veya her işin bir ahlâkî tarafı bulunmaktadır. Buna manevî tarafı veya ruhî tarafı demek de mümkündür. Bu, bir meslekteki kişinin işini yaparken uyması gereken kaideler bütünü olarak da anlaşılabilir. Esasen her işin değeri ancak ahlâkî değeri kadardır. Bir araştırmancının ilmî değeri hiçbir zaman ahlâkî değerinden daha fazla olamaz.” Diyor, Ali Birinci Tarih'in Kara Kitabı adlı eserinde. Bu konuda öyle. Eğer bir eser ortaya koyuyor iseniz bunun ilk ve daha sonraki basım veya baskılarını, üzerinde yapılan değişiklikleri belirtmek zorundasınız.

Yusuf Hakan Erdem, “Türkiye'de artık hemen hiç dikkat edilmeyen bir nokta var: Pek az yayınevi bir yayın yeniden basıldığında bunun bir "basım" mı (impression) yoksa "baskı" mı (edition) olduğunu söylemeye gerek duyuyor. Dahası, noktasına ve virgülüne dokunmaksızın aynen bastıkları, dolayısıyla "basım" olan bir ürünü tantana ile "baskı" olarak tanıtmaya yoluna gidiyorlar. Sonuçta yüzlerce "baskı" yapmış yayınlarla karşılaşmak işten bile olmuyor. Söylemeye gerek bile yok ki, uluslararası yayıncılık kurallarına göre baskı hataları gibi ufak tefek yanlışlıkların düzeltilmesini hariç tutarsak ancak içeriği değiştirilmiş bir basım artık yeni bir "baskı", yeni bir edisyonudur. Bilmiyorum, sorun belki de bir terminoloji

²² Edem, a.g.e.s.152-153.

²³ Edem, a.g.e.s.173-174.

²⁴ Edem, a.g.e.s.189.

sorunudur. Çünkü "impression" için "basım" yerine "bası" terimini kullananlar da var. Belki de "baskı" yı da böyle bir şey sanıyorlardır, kelime "impression"ı karşılamak için kullanılıyordur. Her halükârda, kitap künyelerinde "birinci baskı, üçüncü basım" veya "ikinci baskı, yedinci basım" gibisinden bir bilgiyle karşılaşmıyoruz.” Diyor ve Halide edip Adıvar’ın “Türk’ün Ateşle İmtihanı” adlı eserin orijinali ile yeniden kendisi tarafından Türkçe basımının farklı olduğunu “Bu devrede Padişah, Meclisi kapatmayı düşünüyordu. Mustafa Kemâl paşayı elde ederek parlamentoyu kapatmak ve ardından bir mutlâkiyet kurmak istiyordu...

Eh, biraz da öyle olmamış mıdır? Sonuçta, 1919'da son Osmanlı seçimlerinin yapılarak meclisin yeniden açılmasına kadar 1918-1919'da mutlakiyete dönülmemiş midir? Sorun tabii ki İngilizce metinde. Gidelim:

I want to add that not all those who thought that parliamentarism was too advanced a form of government for Turkey were at the same time in favor of a foreign protectorate: Mustafa Kemal Pasha said to be one of those trying to persuade the sultan to close the parliament, but he wished him to inaugurate afterward a régime of absolutism- with a cabinet in which Mustafa Kemal Pasha himself would be the minister of war.....

Şimdi de bu pasajı benim çevirimle vereyim: Ekleme isterim ki Türkiye için parlamentarizmin gereğinden fazla ileri bir hükümet şekli olduğunu düşünenlerin hepsi, aynı zamanda, bir yabancı himaye rejimi de istiyor değildi: Mustafa Kemal Paşa'nın, parlamentoyu kapatması için sultanı iknaya çalışanlardan biri olduğu söyleniyordu. Ama, o, sultanın daha sonra mutlakiyetçi bir rejim başlatmasını ve içinde kendisinin bizzat harbiye nazırı olacağı bir hükümet kurmasını arzuluyordu²⁵.” şeklinde karşılaştırıyor.

Ahmet Akgündüz’ün Harem adlı kitabında yazara göre akla hayale gelmez yanlışlarını “Hukuki durumları kısaca özetlenen kölelik, XIX. Asra kadar İngiliz Hukuku tarafından teşvik ediliyordu. Kraliçe Elizabeth (1558-1603) bizzat köle ticareti yapıyordu. Bir seferinde 47.146 köleyi Afrika'dan bir gemi ile getirtmişti.... Yelken çağında, yelken çağını bırakın günümüzde, o ne gemiymiş hakikaten ki bir seferinde 47 146 köleyi taşıyabiliyormuş? Bu kadar köleyi Afrika'dan, herhalde İngiltere'ye, Elizabeth getirmişmiş. Aferin, peki bunca adamın aylar boyunca tüketeceği suyu, yiyeceği ne ile getirmişler? Ne kadar devasa da olsa aynı gemi olmaz değil mi? Koca bir donanmayı da peşine mi takmışlar? Yemek saatleri nasıl organize ediliyormuş denizin ortasında? Yoksa köle denince kafeste saka kuşu kadar bir şey mi geliyor gözlerinizin önüne²⁶?diyerektariz ediyor.

Söyle Canım Ne Dersin? Bir İntihal Daha Var... adlı 6'ncı bölüm

Yazar bu bölümde ise, “Adına ne dersek diyelim, bilimsel hırsızlık, ilmi sirkat, aşırma, araklama, kaldırma, apartma, kesme ve yapıştırma, haydi telaffuz edelim, intihal, yani başkasının kelimelerini, cümlelerini, makalesini, kitabını, araştırmasını, fikirlerini, teorisini,

²⁵ Edem, a.g.e.s.205.

²⁶ Edem, a.g.e.s.239.

verisini, kaynaklarını yürütmek dehşetli bir iştir. Ya aşırı cehaletten ya aşırı iş birlikten ileri gelebilir intihal. Hiç fark etmez. Bilimsel yazılarınızda düzgün referans vermezseniz, nereden ve kimden aldığınızı söylemez, başkasının entelektüel emeğine ve malına gerekli saygıyı göstermeden alıp kullanırsanız zor durumda kalırsınız²⁷”. diyor ve intihâl yöntemlerini:

1. Başkasının yazdıklarını referans vermeden kelime kelime aynen almak.
2. Bir kaynaktan yazılanı cümle cümle, hatta paragraf paragraf aynen almak, "tırnak" içine koymamak fakat bir dipnotla durumu geçiştirmeye çalışmak.
3. Başkasının yazdığını alırken özetlemek, kelimelerini değiştirmek, eşanlamlı veya biraz değişik fakat kendi kelimelerinizi kullanarak yazmak ve hiç referans vermemek.
4. Birden fazla kaynağı harfiyen (verbatim) veya özetleme yoluyla tırtıklamak, bunları "tırnak" içine koymamak veya gereği gibi referanslandırmamak, fakat paragrafın en sonundaki cümleye en son kullandığınız kaynağı işaret eder bir dipnot düşmek.
5. Metni veya içindeki bilgiyi birinden alıp referansı "filandan aktaran" demeksizin başka bir yazara bilim adamına vermek.
6. Bilgiyi veya veriyi birincil kaynaklardan edinmiş gibi yapıp, bunları ilk kez araştıran, bulan ve kullananı saklamak, zikretmemek, hiç referans vermemek.
7. Başkasının asıl metnini parçalamak, cümlelerin, paragrafların yerini değiştirmek, aralara kendi sözcüklerinizi, cümlelerinizi, paragraflarınızı kullanarak kendi orijinal araştırmanızdan parçalar serpiştirmek ve tabii ki referans vermemek.
8. Yazdığınızı söylediğiniz metni sizin adınıza başkası yazıyor
9. Önce asıl metni muhayyilenizde yaratıyorsunuz sonra tırnak işaretleri içinde veriyorsunuz ve tabii ki referansınız yok! Aslında kendinizden çalışıyorsunuz, olmayan karakterlere atfediyorsunuz. Buna da "Thucydides yöntemi" diyor ve her birini ayrı ayrı örnekleriyle açıklıyor²⁸.

Uydurma Metinler adlı son bölüm

Bazen insanlar hayaller kurar. Bu hayallerini hayali olarak da yazarlar. Tıpkı bir yalan söyleyip daha sonra o yalana inanmak gibi. İsmet Bozdağ'da böyle diyor yazar.

....“yazarın kendi muhayyilesinde yarattığı metni tırnak işaretleri içinde ve referanssız olarak veriyordu. Buna yazarın kendi ürettiği metne devasa bir referans verdiği, metnin başkası tarafından yazıldığı²⁹ ve buna örnek olarak da İsmet Bozdağ'ın hatıra tarzı kitaplarını gösteriyor.

²⁷ Edem, a.g.e.s.259.

²⁸ Edem, a.g.e.s.260-261.

²⁹ Edem, a.g.e.s.319-362.

Son

...

“Böyle bir metnin sonu olamaz.... Doğru, ben bu çalışmada ezici bir çoğunlukla amatör veya profesyonel tarih yazarlarının kalemlerinden çıkan metinleri konu edindim ama toplumun daha geniş kesimlerinin de bu hale katkılarını göz ardı etmemek gerekir³⁰”. Diyor bu arada dünyadaki ilk kurtuluş savaşının Türk Kurtuluş Savaşı olmadığını, derviş Vahdeti'nin cumhuriyet öncesi dönem isyancılarından olduğunu, ilk kez 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın sebep olduğu büyük subay kayıplarını gidermek için Mekteb-i Harbiye'nin kapılarının halk çocuklarına açılmadığını da sözlerine eklemekten kitabını bitirmiyor³¹.

Bizde bu kitabın sonu yok. Çünkü insanoğlu eline kalem aldığı andan itibaren birçok konuda görüşlerini ifade etmiş ve de etmeye devam ediyor. Her konuya da kendi nazarıyla, kendi manzarasıyla bakıyor. Bakacak da... Böyle olunca da bu kitapta ele alınan her konu devam edecek... ama her eksiği, yanlışlığı iade edenlerde olmaya devam edecek.

Y.Hakan Erdem (Yusuf Hakan ERDEM) Kimdir?

Dr.Yusuf HAKAN ERDEM, 1962 yılında Oltu'da doğdu. Altı yaşında iken ailesiyle birlikte Yalova'ya taşındı. Boğaziçi ve Oxford üniversitelerinde öğrenim gördü. 1993-2002 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapan Yusuf Hakan Erdem, Sabancı Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. 1996 yılında İngiltere ve ABD'de; “Slavery in the Ottoman Empire and its Demise” adlı kitabı ile 2002 yılında; “Histories of the Modern Middle East” adlı kitabı yayımlanan Yusuf Hakan Erdem, Yunan Bağımsızlık Savaşı'nın Osmanlı İmparatorluğu'nda algılanışı ve Osmanlı siyasi dilinin dönüşümü konularını yazmak üzere araştırma yapmaktadır. Dr.Yusuf HAKAN ERDEM'in Ülkemizde; “Kitab-ı Duvdvani”, “Unomastica alla Turca”, “Suskun ve Yokmuşçasına: İslâm Ortadoğusu'nda Kölelik Bağları” ile “Tarih-Lenk” isimlerinde yayımlanmış 4 kitabı bulunmaktadır

Kaynakça

Yusuf Hakan ERDEM, Doğan Kitap, Ocak 2017.

³⁰ Edem, a.g.e.s.363.

³¹ Edem, a.g.e.s.367.